

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ

«Добродійність в навчально-виховному процесі»

Методичний poradник класним керівникам

м. Вінниця

Знайомтеся, наша творча група.

Керівник проекту:

Коваль Світлана Олексіївна,

методист з виховної роботи міського методичного кабінету
департаменту освіти Вінницької міської ради

Керівник творчої групи:

Кіслова Валентина Анатоліївна,

керівник методичного об'єднання класних керівників 5-11 класів закладу
«Загальноосвітня школа I-III ступенів №33 Вінницької міської ради»

Члени творчої групи:

Денисенко Ольга Миколаївна,

керівник методичного об'єднання класних керівників 1-4 класів
закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів №33 Вінницької міської ради»

Клименко Оксана Петрівна,

керівник методичного об'єднання класних керівників 5-11 класів
закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів №34 Вінницької міської ради»

Паламарчук Тетяна Дмитрівна,

керівник методичного об'єднання класних керівників 1-4 класів
закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів №35 Вінницької міської ради»

Комарницька Ірина Федорівна,

керівник методичного об'єднання класних керівників 5-11 класів
закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів №35 Вінницької міської ради»

Зарічна Валентина Анатоліївна,

керівник методичного об'єднання класних керівників 1-4 класів
закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів №36 Вінницької міської ради»

Стречень Антоніна Володимирівна,

керівник методичного об'єднання класних керівників 5-11 класів
закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів №36 Вінницької міської ради»

Зміст

<i>I. Виховання добродійності. (Коваль С.О.)</i>	с. 4
<i>II. Співпереживання – основа добродійності. (Зарічна В.А.)</i>	с. 12
<i>III. Добро починається з тебе. (Паламарчук Т.Д.)</i>	с. 20
<i>IV. Моє серце відкрито для добра. (Комарницька І.Ф.)</i>	с. 39
<i>V. Виховання чуйності та доброти. (Кіслова В.А.)</i>	с. 45
<i>VI. «Юні вісники добра». Проведення акцій милосердя в школах. (Клименко О.П.)</i>	с. 51
<i>VII. Додатки:</i>	
<i>1. Заповіді Матері Терези.</i>	с. 55
<i>2. Пам'ятки для учнів та батьків.</i>	с. 57
<i>3. Рекомендації батькам.</i>	с. 60
<i>4. Вірші про добро та милосердя (російська мова).</i>	с. 61
<i>VIII. Список використаних джерел</i>	с. 65

I. Виховання добрودійності

Шукай можливість бути і будь людиною!

Не шукай нічого іншого, як бути людиною

в справжньому значенні цього слова!

Микола Пирогов

Минуло не одне десятиріччя з того часу, коли творив добро великий педагог сучасності Василь Сухомлинський. Але й сьогодні залишаються актуальними його поради та рекомендації, надбання Вчителя, покликом серця якого було творити добро для юного покоління, тим самим спонукаючи молодь на зворотні почуття і вчинки до оточуючих людей і навколишнього світу. Діти на питання «Яким ти хочеш вирости?» відповідали: «Сміливим, хоробрим, дужим», але майже ніхто не говорив: «Чесним і добрим». А без цього вмирають усі наші бажання в серці людини. Адже вона насамперед має бути доброю, і виколисувати доброту треба з дитинства. Наше сучасне життя переобтяжене зневірою, недовірою до людей, втратою багатьох загальнолюдських цінностей у стосунках між людьми, навіть близькими. Тому ми, педагоги, повинні вивчати й утілювати в життя виховання добротою. Виховувати чуйність, уважність, доброту й милосердя ми повинні не стільки словом, скільки всім укладом школи, власним прикладом. Дитину в школі мають оточувати люди, які за покликом серця стали батьками, і вчителями, і друзями своїх вихованців.

Сьогодні ми розглядаємо матеріали, які допоможуть класному керівникові формувати стійкі моральні якості, виховувати в школярів внутрішню потребу робити добро, бути чесними, толерантними, справедливими. Наприклад:

Заняття. Доброта

Доброта –

це чуйність, прихильність до людей,
прагнення робити добро іншим.

Учитель. Неможливо всім робити добро, але в ставленні до всіх можна проявляти доброзичливість.

Милосердя й доброта – два крила, на яких тримається людство.

Ще з давньоруських часів благодійність була в традиціях нашого народу. Цілком природним і закономірним вважалося допомогти знедоленому, нещасному, поділитися шматком хліба, дати притулок бездомному, захистити старість і немічність, порятувати хворого чи каліку, захистити скривдженого.

А чи задумувалися ви над тим, що таке доброта? Звичайна людська доброта? Добросердечність? Чуйність? Письменник, учений Білецький-Носенко писав: «Думай добре, роби добре – і буде добро». Робити добро треба, бо людина, яка не відчуває приязні до інших людей, руйнує себе як особистість.

На злі далеко не заїдеш. Зла людина ніби постійно обкрадає себе, не вміє по-справжньому радіти, сміятися, любити. І якщо з юних літ не привчиш тамувати в собі роздратування, недовіру, злість, душа людська не ширшає – вона обростає ненавистю, поїдає саму себе. А потім дивишся – і висохло в душі живильне джерело, що допомагало жити, вірити, рухатися вперед. Отже, добро – не наука, воно – дія.

Хіба чекати плати за добро?
Нехай в руці зламається перо.
Нехай твоя зламається рука,
Що за добро добра собі чека.

Добро твориться просто – ні за так,
Так, як цвіте і опадає мак,
Як хмарка в'ється і сміється пташка,
Як трудиться мурашка – горопашка.

Іван Драч

Подивіться навкруги і ви побачите поруч багато гарних людей, які завжди допоможуть, підтримають. Тож треба вчитися цінувати добрі стосунки. Намагайся бути уважнішим до людей. Проявляй турботу до людей, які тебе оточують (члени родини, однокласники, вчителі, сусіди).

Пам'ятка

- ✓ Будь більш уважнішим до того, кого ігнорують у класі, намагайся першим привітатися і заговорити з такою людиною.
- ✓ Підтримай того, кому сумно, самотньо, хто потребує допомоги.
- ✓ Допоможи своєму товаришеві вирішити проблеми.
- ✓ Зроби комплімент, скажи щось приємне тому, з ким ти спілкуєшся кожного дня.
- ✓ Вмій вислухати і зрозуміти свого друга.
- ✓ Намагайся бачити в людях більше позитивного, а недоліки – не помічати.

Добро, доброта, добродійність (співпереживання) - всі ці поняття є категоріями морального виховання, адже саме моральне виховання виступає основним чинником всебічного гармонійного розвитку особистості. Морально-духовні цінності особистості є її найбільшим надбанням. Тому й цінувати людину необхідно передусім за рівнем сформованості моральних цінностей.

Завдання морального виховання — це оволодіння нормами й правилами моральної поведінки, формування почуттів та переконань, вироблення умінь і навичок моральної, адекватної поведінки в процесі суспільних відносин. Основою морального виховання є етика.

Етика (від грец. *ethika* — звичка, норов, звичай) — наука, об'єктом вивчення якої є мораль. Як філософська наука етика уже з доби давнини відігравала роль «практичної філософії». В етиці вирізняють дві низки проблем: по-перше, питання про те, як має чинити людина (нормативна етика), і, по-друге, теоретичні питання про походження і сутність моралі.

Мораль (від лат. *moras* — звичай) — це система поглядів і уявлень, норм, оцінок, що регулюють моральну поведінку людей у суспільстві. Мораль регулює поведінку людини у всіх сферах суспільного життя — праці, побуті, політиці, науці, сімейних, особистісних, колективних, міжнаціональних та міжнародних стосунках.

В основу змісту морального виховання покладено загальнолюдські морально-духовні цінності.

Загальнолюдські моральні цінності — це набуті попередніми поколіннями незалежно від расової, національної чи релігійної належності морально-духовні надбання, які визначають основу поведінки та життєдіяльності окремої людини або певних спільнот.

Національні моральні цінності — це історично зумовлені і створені народом погляди, переконання, ідеали, традиції, звичаї, обряди, практичні дії, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях, але вирізняються національними проявами, своєрідностями у поведінці і є основою соціальної діяльності людей певної етнічної групи. Наприклад, у християнському світі загальнолюдські цінності виокремлені в Біблії як заповіді Божі: "Шануй свого батька та матір свою... Не вбивай! Не чини перелюбу! Не кради! Не свідчи неправдиво проти ближнього свого! І не бажай жони ближнього свого, і не бажай дому ближнього свого, ані поля, ані раба його, ані невільника його, ані осла його, ані всього, що є в ближнього твого!" та ін.

На основі загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей можна окреслити коло якостей особистості, які становлять зміст морального виховання. Це гуманізм, **доброта**, чесність, працелюбність, **повага** до батьків і людей взагалі, чуйність, **милосердя**, дисциплінованість, совісність, доброзичливість, національна гідність, скромність, справедливість, почуття колективізму, інтелігентність, почуття патріотизму, інтернаціоналізму, материнства, екологічна та правова культура.

Провідні якості моральності формуються в ранньому дитячому віці на основі так званого "соціального успадкування". Вирішальну роль у цьому процесі відіграють батьки: їх власна поведінка на засадах високої моральності, цілеспрямований вплив на особистість дитини закладають основи моральних чеснот особистості.

Можна визначити своєрідний **кодекс моральних доброчинностей** дитини шкільного віку, які є аксіоматичними засадами цивілізації:

1. Люби і шануй батьків своїх.
2. Бережливо стався до навколишнього природного світу.
3. Не вбивай нічого живого.
4. Будь милосердним, з повагою стався до інших, намагайся допомагати їм.
5. Стався до інших так, як хотів би, щоб ставилися до тебе.
6. Прагни сумлінно працювати.
7. Не кради.
8. Не зраджуй: ти завжди відповідальний зatih, кого наблизив до себе.
9. Уникай неправди, не свідчи на когось брехливо.
10. Остерігайся шкідливих звичок.

В.О. Сухомлинський, розвиваючи ідеї загальнолюдських моральних цінностей як основи формування духовності людини, визначив своєрідну програму морального виховання школярів:

1. Ти живеш серед людей, не забувай, що кожен твій вчинок, кожне твоє бажання позначається на людях, які тебе оточують. Знай, що є межа між тим, що тобі хочеться, і тим, що можна. Перевіряй свої вчинки, запитуючи сам себе: чи не робиш ти зла, незручності людям? Роби все так, щоб людям, які тебе оточують, було добре.

2. Ти користуєшся благами, створеними іншими людьми. Люди дають тобі щастя дитинства. Плати їм за це добром.

3. Усі блага і радощі життя створюються працею. Без праці не можна чесно жити. Народ вчить: хто не працює, той не їсть. Назавжди запам'ятай цю заповідь. Нероба, дармоїд — це трутень, що пожирає мед працюючих бджіл. Навчання — твоя перша праця. Йдучи до школи, ти йдеш на роботу.

4. Будь добрим і чуйним до людей. Допмагай слабким і беззахисним. Допмагай товаришу в біді. Не завдавай людям прикrostі. Поважай і шануй матір і батька — вони дали тобі життя, вони виховують тебе, вони хочуть, щоб ти став чесним громадянином, людиною з добрим серцем і чистою душею.

5. Не будь байдужим до зла. Борись проти зла, обману, несправедливості. Будь непримиренним до того, хто прагне жити за рахунок інших людей, завдає лиха іншим людям, обкрадає суспільство".

Нормативно-правове забезпечення, яке стосується морального виховання:

- Закон України «Про освіту»
- Закон України «Про загальну середню освіту»
- Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти» (17.04.2002 №347/2002)
- Указ Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності в суспільстві та утвердження здорового способу життя» (30.05.2002 №315)
- Національна програма виховання дітей та учнівської молоді (протокол Президії Академії педагогічних наук України від 01.06.2004 №1-7/6-98)
- Програма «Основні орієнтири виховання учнів 5-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 17.12.2007 №1133)
- Методичні рекомендації щодо організації виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах.

У вказаних документах визначаються основні вимоги до організації морального виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, а саме:

- «метою освіти є виховання моральних якостей» (Закон України «Про освіту»);
- «загальна середня освіта спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості шляхом навчання і виховання, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави» (Закон України «Про загальну середню освіту»);
- «пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є формування загальнолюдських цінностей, а також уміння жити в

суспільстві моральної культури» (Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти»);

- «збагачення морального досвіду учнів, розвиток потреби в морально-духовному самовдосконаленні» (Національна програма розвитку дітей та учнівської молоді);
- «показник моральної вихованості особистості – це єдність моральної свідомості та поведінки, єдність слова і діла, наявність активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції» (Програма «Основні орієнтири виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів України»).

Ці положення мають стати парадигмою організації морального виховання в загальноосвітньому навчальному закладі. Від них треба відштовхуватися під час організації виховної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі.

Побажання колегам

Мартин Баксбаум зазначав, що деякі люди, незалежно від віку, ніколи не втрачають красу – просто краса обличчя перетворюється на красу серця. Майте ж завжди красиве серце, бо ви працюєте з дітьми, які від природи здатні тонко його відчувати.

II. Співпереживання – основа добрودійності.

«Добродійності треба вчити обережно,
думаючи так, як вчать дітей робити перші кроки»

В .О.Сухомлинський

Як і усьому в житті, вмінню бути добрим, чуйним, уміти співпереживати і співчувати... теж потрібно вчити. Вчити цілеспрямовано і систематично (а не на виховних моментах). Бо «моральне каліцтво може дозріти в дитині і тоді, коли ніхто не вчить злу, - достатньо тільки людину не вчити доброму...»

Саме тому розроблена мною система по вихованню співпереживання в молодших школярів була запропонована у вигляді гри - Школи: «ЯКІЩО ДОБРИЙ ТИ...»

Цілі і завдання системи

Щоб досягнути мети, маємо розв'язати такі завдання:

I. Розвиток емоційної сфери, бо

- переживання в засвоєнні досвіду людства - аналог розуміння;
- переживання, емоційне враження в насиченому думками середовищі - нова думка, відкриття (Еврика!);
- «у емоційно розвиненої свідомості більше здібностей до творчості, бо вона усвідомлює ціле раніше логічного аналізу». (Б. Йєменський).

II. Виховання моральних, пізнавальних, естетичних почуттів, адже почуття - продукт і регулятор нашої взаємодії з оточуючим нас середовищем;

- через почуття до нас доходить 90 % інформації, вся інша по каналах пам'яті і мислення;

- «Ніщо: ні слова, ні думки, ні навіть вчинки наші не виражають так ясно і правильно нас самих і наше ставлення до світу, як наші почування. В них чути характер не окремої думки, не окремого речення, а всього змісту душі нашої та її ладу». (К.Д.Ушинський).

III. Першість - за вихованням позитивних і моральних почуттів, «бо який результат навчання без серця благородного і вдячного, яка користь від наук без доброї думки». (Г.С.Сковорода);

- радість пізнання, успіху, почуття задоволення, подиву, захоплення, замилювання... викликає емоційне піднесення, коли «думка дитини стає особливо ясною, запам'ятовування відбувається найінтенсивніше...» (В.О.Сухомлинський);

- енергія людини розтрачується негативними емоціями, а поповнюється позитивними. «Від кількості і якості енергії залежить працездатність, здоров'я людини». (В.В.Клименко).

IV. Добродійність - джерело людських почуттів:

- «відчуття людини не розбудиш без співчуття, співпереживання, без уміння приймати в своє серце найтонші рухи душі другої людини». (В.О.Сухомлинський);

- моральні цінності людства, досягнення і досвід не зробиш елементом свого духовного життя без «сприйняття їх серцем». (Ш.Амонашвілі).

«Переживание без сопереживания (сочувствия совести) - опасно! Без этой частицы даже развитие способностей к творчеству может накликает беду». (Б.Йеменський).

Зміст роботи та форми

Добродійність виховується з основою на доброту і християнську любов, милосердність, через чутливість і уважність до оточуючого світу, уміння «читати» міміку, жести, поведінку всього живого, ставити себе на місце інших, в здатності відгукнутися на біди чи радості інших. Система роботи по вихованню співпереживання (добродійності), її зміст та форми розкриваються перед учнями молодших класів через казку «Про Добру сімейку».

... Живе на нашій Планеті

прорости будь - яке насіння і разом з дитиною вирости. Розквітнути чарівною квіткою, перетворивши серце на добре, ніжне, лагідне або, на жаль, розростися чорним колючим бур'яном, з чорним безжалісним жорстоким серцем.

Адже ЧОРНЕ ЗЛО теж не спить. Воно ліниве, встає значно пізніше, та все ж встигає розкидати Зле насіння... Буває ростуть в одному серці ДОБРО І ЗЛО, борючись одне з одним (тому інколи діти чинять хороші і погані вчинки). Тоді все залежить, від самої дитини, яке насіння захоче вона виплекати у своєму серці. Якщо ДОБРЕ, то вона вчиться творити добрі справи!

«Добра дитина не падає з неба її потрібно виховувати!»

(В.О.Сухомлинський).

ДОБРА СІМЕЙКА допомагає таким дітям - по всіх країнах вона розсилає помічників, які відкривають ШКОЛИ ДОБРОДІЇВ і знайомлять дітей з правилами поведінки доброї людини, правилами спілкування - правилами життя доброї людини, характеристикою і проявом добрих людських якостей. Запрошують на спеціальні уроки етики, до майстерні чи на спорт майданчики, на конкурси чи до театру; пропонують повправлятися в добродійності і зрозуміти: ЯКЩО ДОБРИЙ ТИ до самого себе, до своїх рідних, до друзів і однокласників, до незнайомих людей, до природи (особливо тварин), то яким ти маєш бути...

Друже , спробуй і ти визначитись: яке насіння у своєму серці хочеш виплекати. Пам'ятай як мудрий народ каже: ***«Хто людям добра бажає, той і собі має». «Доброму скрізь добре». « Краще добрим на світі жити, злого в світі і так багато!»*** (Е. Асадов)

В основі системи роботи по вихованню добродійності такі етапи:

- ◆ 1 кл - знайомство з поведінкою добрих людей;
- ◆ 2 кл. - знайомство з зовнішнім проявом у вчинках, діях добрих почуттів. Йде накопичення моральних уявлень про поняття доброта,

милосердя, співпереживання;

◆ Знайомство з правилами спілкування доброї людини (3 кл. - проявом добрих почуттів в манерах, мові, міміці, жестах, навіть думках. На цьому етапі відбуваються оволодіння ознаками понять, що позначають добрі почуття)

◆ Знайомство з характеристикою найкращих людських почуттів (4 кл.):

➤ підводимо молодших школярів до оволодіння моральними поняттями, які є показником розвитку моральних знань, проявом їх у радості і горі у відношенні:

- до самого себе. «Щоб змінити поведінку дитини, потрібно впливати не на поведінку, а на уявлення про себе» (Соловейчик);

- до рідних. Так як діти часто «мріють про подвиги», готові допомагати усім, і рідко помічають своїх рідних людей, які не менше, ніж інші, потребують їхнього доброго ставлення:

- до однокласників. Їх діти називають «особливими людьми». Вони не належать ні до «своїх», ні до «чужих», з якими найчастіше потрібно спілкуватися і це спілкування може стати в моральному становленні особистості;

- до «чужих» - незнайомих людей. Діти здатні поділяти людей на «своїх» і «чужих», - проявляти жорстокість, грубість, а не тільки байдужість у відношенні до незнайомих людей:

- до природи, особливо тварин. Нерідко тварини, птахи – «іграшки» в руках дітей! А вони, як і люди, за певних обставин здатні страждати, терпіти незручності. Жорстокість в відношенні до тварин «...притуплює співчуття людини до їх страждань і послабляє, поступово знищує природні задатки, дуже корисні для моральності в відношеннях з другими людьми." (Кант).

Моральна інформація в «ШКОЛІ: ЯКЩО ДОБРИЙ ТИ...» сприймається і осмислюється вихованцями на трьох рівнях:

Перший рівень - спеціальний урок-гра з етики. (Має назву. "УРОК ДОБРОТИ"). Завдання уроків - довести певну моральну інформацію. Це теоретичні заняття, яких не більше десяти у кожному класі, за три роки навчання — 30 уроків. Підкреслимо, що урок-гра в першому класі відрізняється від уроку-гри, скажімо, в третьому класі. Якщо в першому - це більш гра, то в третьому - більше урок.

Другий рівень - практичне застосування отриманих моральних знань у шкільному житті, участь у спеціально організованих цілеспрямованих урочистих та позакласних виховних закладах.

У щоденному навчальному процесі на перший план виходять відносини, які складаються в учнівському колективі. І від того, як ці відносини, чи не протирічають вони виховним цілям, залежить в значній мірі успіх у вихованні добродійності.

Третій рівень - життя в сім'ї на основі моральних знань. Як би гарно не працювала школа, проте якщо виховні цілі, вимоги не будуть підтримуватися в сім'ї, процес виховання надзвичайно ускладнюється і далеко не завжди даються позитивні результати. Робота в школі по вихованню співпереживання може бути успішною лише тоді, коли батьки є одностайними учителями, єдині в діях та вимогах. Саме єдність дій педагогів і батьків дозволяють - примножити зусилля, забезпечити закріплення й удосконалення виховних впливів, мати більш повне уявлення про хід та результати виховного процесу.

Ознакою системності виховного процесу є і використання різноманітних виховних засобів, до яких відношу організацію виховного середовища і діяльності, стимулювання вчинкової активності та емоційну насиченість, фон класу.

Тому організовуючи виховний процес, дбаю і про естетичне, і про змістовне, і про практичне оформлення школи, класу, виховного заходу... і про відносини, що виховують. Але найголовніше - організувати виховне

середовище так, щоб діти робили добро не з розрахунку на похвалу, а з необхідності робити добро, приходній на допомогу, поспівчувати, порадити, висловити захоплення...

«Хочете, щоб людина стала високоморальною особистістю! Тоді поставте її з самого початку - з дитинства - в такі взаємовідносини з другими... людьми, щоб вона не тільки не могла б, а й вимушена була б стати такою особистістю». (Е.В.Ільєнков).

Це стимулює і вчинкову активність дітей, яка ще й потребує орієнтирів. Тому я розробила і пропоную своїм дітям систему морально — етичних вправ в малюнках, оповіданнях, морально — емоційних ситуаціях, які створюю штучно (Неділя милосердя, вдячності, ніжності), які також беру із щоденного життя.

З досвіду роботи знаю, що найважливіше джерело виховання, коли забезпечена активна позиція особистості, коли створена ситуація, що ставить виховання в умови вибору.

«Я не можу визнати істиною те, що мені нав'язують, яка істина, якщо я сам не пізнав цієї істини. Я не можу визнати брехнею те, в чому я пізнаю істину, тому тільки, що від мене вимагають визнати це брехнею». (М.Бердяєв).

Запропонована система роботи по вихованню співпереживання (добродійності) молодших школярів органічно вплітається в навчально-виховний процес.

За весь навчальний рік у школі "ЯКЩО ДОБРИЙ ТИ..." всього 30 зустрічей - різних видів виховної роботи. Система роботи по вихованню добрих почуттів (школа: "Якщо добрий ти"...) висуває перед усіма учасниками виховного процесу два головних завдання: ***НЕ ВИКЛИКАТИ ЗЛОГО ПОЧУТТЯ В СЕРЦІ ДИТИНИ І ВИКЛИКАТИ ДОБРЕ БАЖАННЯ!*** Йти природним шляхом виховання: від дитячої сліпої віри в добро, прищепленої батьками і прийнятої як дещо беззаперечне, через кризу, сумніви, диспути, через особисті пошуки правди в людях, в житті, в книгах -

до наукового світогляду, до глибоких і стійких моральних переконань.

Варто пам'ятати: *«Дитинство - найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, як пройшло дитинство, хто вів дитину за руку через дитячі роки, що увійшло в його серце і розум з навколишнього світу, - від цього у значній мірі залежить, якою людиною стане теперішній малюк!» (В.О.Сухомлинський).*

III. Добро починається з тебе

З давніх–давен стосунки між людьми, взаємопідтримка, милосердя були основою життя.

.... Здавна на Землі цінувалося праведне життя – життя чесне, щире і правдиве. Завжди користувалися повагою люди, готові прийти на допомогу, добрі, привітні, ввічливі, тактовні, вдячні, чесні, терпимі, щедрі. Дуже важливо вміти втриматися від шкідливих звичок, учинків та лихих намірів. Зло породжує тільки зло... Кращим за помсту є прощення. Тому треба вчитися перемагати свій гнів, бути поблажливим, терпимим до ворогів і не брати прикладу з тих, хто вас зневажає чи кривдить. Здатність людини прощати ближньому зло, не мститися йому, утримуватися від сварки – свідчить про силу та красу людської душі.

Не нарікай на глухість душ людських

І не гостри в злобі на них зубів...

А ти, що людям доброго зробив,

Що вимагаєш доброти від них?

Чого мовчиш, подумай і збагни,

Але уже з низької висоти.

І зваж і переваж, а хто є ти?

І зваживши, нікого не вини.

А сам в своє більмо душі заглянь,

Чи там хоч раз добром світила рать

І променем світилося святим?

І ти збагнеш, що до своїх страждань

Не відгукнеться власна глухомань.

А ти шукаєш в людях доброти!

Справжня людина, сильна і добра, ніколи не стане кривдити тих, хто їй довірився, хто слабший за неї. Психологи встановили, що більшість злочинців у дитинстві ставали жертвами насильства і жорстокості з боку батьків, а потім і самі виявляли жорстокість – до тварин. У цих людей відсутнє позитивне світосприйняття, адже їхнє дитинство було спотворено злом і ненавистю. От і стає зрозумілим, чим вимірюється гідність людини, її людяність – ставленням до інших: до рослин, тварин, людей. Ми також частина природи, отже, відповідаємо за все, що робимо в ній! Якщо хтось поруч тебе страждає, плач разом із ним. Якщо хтось радіє, радій разом із ним.

Любов – дивиться й бачить, чує і вислуховує. Любити – це брати участь усім своїм єством у радості чи горі ближнього. Той, хто любить, відкриває в собі безмежні можливості розради і співчуття.

Неправильне розуміння життя на Землі призводить до скам'яніння серця. Погляньмо на себе, на оточуючих. Кожний повинен усвідомити: погані думки і вчинки створюють навколо людини небезпечно для неї ж коло чорної енергії. Від наших думок і вчинків залежить, чи бути Землі й людству взагалі?

Сьогодні багато говорять про милосердя, доброту. Чим викликаний такий інтерес широкої громадськості до проблем моральності? Вдумаємося у наслідки трагічних подій, які постійно дають знати про себе: аварія на Чорнобильській АЕС, чисельні зіткнення суден і поїздів, прояви міжнаціональних непорозумінь, факти зростання злочинності. Та йдеться не лише про прямо катастрофічні події. Скільки в Україні покинутих дітей, самотніх старих? Дехто заперечить: при чому тут моральність? Але чи мали б місце усі наведені факти, коли б люди були високоморальними? Мабуть, ні. Нині поширена думка, що такі риси характеру, як чуйність, жертівність, милосердя є ознакою м'якотілих, безхарактерних людей.

Нині нас жахає навала людської жорстокості. Байдуже ставлення до старих, яких власні діти відправляють до будинків перестарілих, покинуті безпритульні діти, жебрацтво, хворі, покинуті напризволяще через брак грошей, дитяча і підліткова злочинність – усе це нині вже нікого не дивує

Кажімо більше ніжних слів

Знайомим, друзям і коханим.

Нехай комусь тепліше стане

Від зливи наших почуттів.

Нехай тих слів солодкий мед

Чиюсь загойть рану,

Чи перший біль, чи то останній,

Коли б то знати наперед!

Кажімо більше ніжних слів.

Комусь всміхайтесь ненароком.

То не життя людське коротке,

Короткі в нас слова черстві!

З 2004 року триває дружба нашого навчального закладу «Середня загальноосвітня школа I-III ступенів № 35 м. Вінниці» із педагогічним колективом та мешканцями Вінницького обласного дитячого будинку змішаного типу «Гніздечко».

У 2009-2010 навчальному році поріг нашої школи вперше переступили ще 11 вихованців дитячого будинку «Гніздечко». Отже, мікроавтобус з «Гніздечка» став підвозити до шкільного ганку 24 дитини, а саме: двох учнів – семикласників, чотирьох третьокласників, шістьох другокласників і дванадцять малюків-першачків. А у 2011 – 2012 навчальному році вже вчиться 36 дітей.

18 жовтня 2009 року у протоколі педагогічної ради школи за № 3 з'явився наступний запис: «Робота педагогічного колективу школи по адаптації дітей з дитячого будинку «Гніздечко» в шкільному колективі».

Саме цю подію ми і будемо вважати відправною точкою щодо початку невідомої для нас справи – навчання та виховання дітей, які починають свій життєвий шлях без батьків...

А 19 жовтня 2009 року на «малу педагогічну раду» зібралися заступник директора з навчально – виховної роботи школи І ступеня Миронюк Зінаїда Костянтинівна та 7 класних керівників (Сердюк Тетяна Борисівна, класний керівник 7-А класу; Мальченко Ліна Василівна, класний керівник 3-Г класу; Данільчук Ірина Петрівна, класний керівник 2-Б класу; Савчук Лариса Валентинівна, класний керівник 2-Г класу; та класоводи перших класів – Бєлих Валентина Петрівна, Купчишина Світлана Степанівна, Замазана Тетяна Василівна, в класах яких розпочали (продовжили) навчання вихованців з дитячого будинку. Метою цих зборів було скоординувати подальшу роботу по адаптації новоприбулих дітей з «Гніздечка» до шкільного життя. Семеро вчителів запропонували усьому шкільному загалу нашого закладу зробити сім символічних кроків до дитячих душ та сердець.

Так створювалась творча група з вчителів-одномисльців та стартувала II частина соціального проекту щодо співпраці СЗШ № 35 м. Вінниці із дитячим будинком «Гніздечко». Ця проектна робота отримала назву «Сім кроків на зустріч «Гніздечку» Формула співпраці».

«Сім кроків на зустріч «Гніздечку» Формула співпраці» - це напрями практичної роботи, їх назви говорять самі за себе, - це пріоритетні вектори розвитку нашої допомоги та піклування про вихованців дитячого будинку. Сім кроків – це разові або довготривалі акції.

Кожен з вчителів став організатором свого напрямку. Обов'язки розподілили таким чином:

- Сердюк Тетяна Борисівна є координатором напрямку «Секрети шкільного навчання».

- Савчук Лариса Валентинівна піклується вектором «Бережи здоров'я з замолоду».

- Замазана Тетяна Василівна відповідає за мистецтво відпочинку та розваг.

- Купчишина Світлана Степанівна є організатором акції «На гостини до родини».

- Данільчук Ірина Петрівна є організатором акції «Поділися дружбою своєю».

- Мальченко Ліна Василівна є координатором акції «У світі книг».

- Замазана Тетяна Василівна піклується пошуками цікавих друзів та щирих спонсорів

Решта класних колективів із задоволенням брали участь у даній роботі, у школі народився новий афоризм: «У семи няньок доглянуте дитя з «Гніздечка»».

Крок 1. «Бережи здоров'я з замолоду».

Великий математик і філософ Піфагор не дарма сказав так: «Бути здоровим, мати красиве і сильне тіло – це не тільки наше природне бажання, але й святий обов'язок відносно нас самих». Як не погодитися із словами мудрих світу цього?

Коли починається вересень, у будь-якої дитини шкільного віку змінюється ритм життя, вчетверо зростають навантаження на нервову систему, втриє – на фізичне тіло дитини...

Уявімо собі, що дитина завжди (маємо на увазі цілодобово) знаходиться в оточенні дитячого колективу, навіть двох колективів (як наші дітки з «Гніздечка») ... Де ж взяти сили витримати такий стиль життя ?

Ось чому наш перший крок присвячено укріпленню здоров'я саме пташенят з «Гніздечка». У розпал зими, наприкінці січня 2010 року була проведена акція «Ковток здоров'я». Спонсорами акції стали вчителі школи та батьки наших школярів. Протягом тижня після першого уроку діти адресно отримували коробочку із цілющим соком, «І рожевіли щічки та голосніше щебетали наші пташенята».

У квітні місяці цю акцію було повторено. На майбутнє ми вбачаємо зробити акцію «Ковток здоров'я» системною, можливо виникне співпраця із фармакологічними підприємствами і до яскравих коробочок із соком додається корисна полівітамінна цукерочка.

Дитина і рух – слова-синоніми. Замало нашим дітям м'якого релаксаційного килима для рухливих ігор на перервах, що лежить на підлозі в кожній аудиторії І ступеня.

Замало пригод на чудернацьких гірках та вежах дитячого ігрового майданчика «РОШЕН», що розташований на шкільному подвір'ї.

Відвідування оздоровчого спортивного комплексу «Маяк», що розташований у 70 м від школи від будівлі нашої школи. Ось панацея від хвороб та перевтоми ! Водні процедури, веселі змагання та вправи, що розвивають м'язи і дихальну систему – це шлях до здоров'я! Абонементні квитки на щомісячне безкоштовне відвідування вихованцями «Гніздечка» аквапарку спорткомплексу «Маяк» подарувала адміністрація цього закладу.

Вчителі фізичної культури не залишилися осторонь від благородної справи опікування здоров'ям діточок з дитбудинку. Два дні на тиждень (середа та п'ятниця) – додаткові заняття з фізичної культури: скручування м'язів, суглобні гімнастики, дихальні вправи тощо.

Крок II. «Секрети навчання у школі».

Їх розкриває «пташенятам» кожний класний керівник. Ось щоденний алгоритм дій наших вчителів, які навчають дітей з дитбудинку:

1. Всі зауваження, пропозиції, похвали записуй по факту отримання у щоденник дитини.
2. Вибудовуй педагогіку стосунків, а не заходів.
3. Додатковим заняттям з «пташенятами» - зелена вулиця.

Двічі було проведено акцію «Канцтовари та шкільне приладдя – «пташенятам» з Гніздечка».

Практичний психолог Клименко Н.А провела семінар-тренінг для вчителів під гаслом «Вирішення складних психолого-педагогічних ситуацій», організувала круглий стіл за темою: «Педагогічна етика у стосунках з дітьми, позбавленими батьківського піклування». З «гніздечковцями» наша Наталя Анатоліївна провела рольову гру «Учні – вчителі», організувала тренінг «Вчимося вчитися».

Пропонуємо рівень навчальних досягнень учнів 7-А класу з «Гніздечка» за 2008– 2011 н.р. та учнів 3-Г класу за 2009 -2011 н.р.

2008-2009 н.р. – 2 учениці – достатній та середній РНД

2009-2010 н.р. – 2 учениці – достатній та середній РНД

2009-2010 н.р. (I семестр) – 2 учениці – достатній РНД

2010-2011 н.р. (I семестр) – 4 учні – високий, достатній, середній РНД

Крок III. «Мистецтво відпочинку та розваг».

У світлі роки дитинства відпочинок, розваги та гра – це стиль життя. Саме у колективних творчих справах проявляється індивідуальність дитини, її сильні та слабкі сторони. Отже, колективні відвідування мистецьких заходів, організація екскурсій, участь у шкільних святах та заходах, участь у роботі пришкольніх гуртків – наш дороговказ.

Протягом 15 років діє угода між Вінницьким відділом культури та Управлінням освіти міста щодо безкоштовного відвідування окремими категоріями учнівської молоді культурно-розважальних масових заходів. Герої нашого проекту всеціло підпадають під квоти. Суха статистика каже наступне: «Діти з «Гніздечка» за 2008 – 2009 відвідали 19 масових заходів міського рівня!"

Це лялькові і театральні вистави, відтворення музичного абонементу «Плеяда», новорічні ранки та благодійні концерти під патронатом міського голови, екскурсії у краєзнавчий музей зоопарк, музичні уроки у художньому музеї, відвідини музею – садиби видатного хірурга М.І.Пирогова.

Участь вихованців «Гніздечка» у шкільних заходах є не від'ємною частиною виховного і навчального процесу. Анкети, проведені серед дітей з дитбудинку красномовно сповіщають, які свята, усні журнали, олімпіади підкорилися нашим діткам і залишили спогади про себе.

Що може порадувати дитину найбільш за все на світі. Звісно - нова іграшка. Іграшка подарована саме тобі. До дня Святого Миколая було приурочено акцію «Подаруй нову або розвиваючу іграшку дитині з «Гніздечка». Шкільний загаль відгукнувся із задоволенням на такий проект. Ми підраховали, що нашим «пташеняткам» було подаровано 98 м'яких іграшок та розважальних ігрових комплектів.

Крок IV. «На гостину до родини».

Так називається акція, до якої ми залучаємо батьківську громаду де навчаються наші діти. Питання це делікатне і не просте, бо потрібно запитувати і навіть навчити родини запрошувати до себе на гостину дітей з дитбудинку. Потрібно осмислити стратегічні лінії подальших стосунків між дітьми з «Гніздечка» та родинами, які запрошують дітей до себе в гості.

Але ж який досвід набувається у всіх трьох сторін учасників акції. Це і досвід вчителя, який на зустрічах батьківського університету залучає, пропонує, пояснює, організовує...

Це і досвід приймаючої сторони яка гостинно і дещо боязно розкриває не тільки двері своєї оселі, а й серце...

Це і безцінний досвід самих вихованців з «Гніздечка», «То он воно як – жити разом із татом, мамою у окремій оселі. От як стану дорослим, і у мене буде так само затишно родинно...

Не залежить доброта від зросту.

Не залежить доброта від віку.

Доброта з роками не старіє.

Доброта, як сонце гріє.

Хіба чекати плати за добро?

Добро твориться просто – ні за що.

Так, як цвіте і опадає мак,

Як хмарка в'ється і сміється пташка,

Як трудиться мурашка – горопашна

Іван Драч

Хочемо сказати декілька добрих слів про нашу студентську молодь. Справа в тому, що з березня у школі І ступеня нашого закладу проходять педагогічну практику студенти Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

12 майбутніх вчителів, дізнавшись про статус дітей з дитячого будинку, вирішили дати цим малюкам краплину світлої радості та опіки. Дванадцять дев'ятирічних дівчат викроїли зі своїх стипендій кошти та купили маленьким «пташенятам» модні светрики та кофточки. Коли вручали – посміхались, а потім тихенько витирали зі своїх очей сльози... В цю хвилину народилось 12 істинних педагогів.

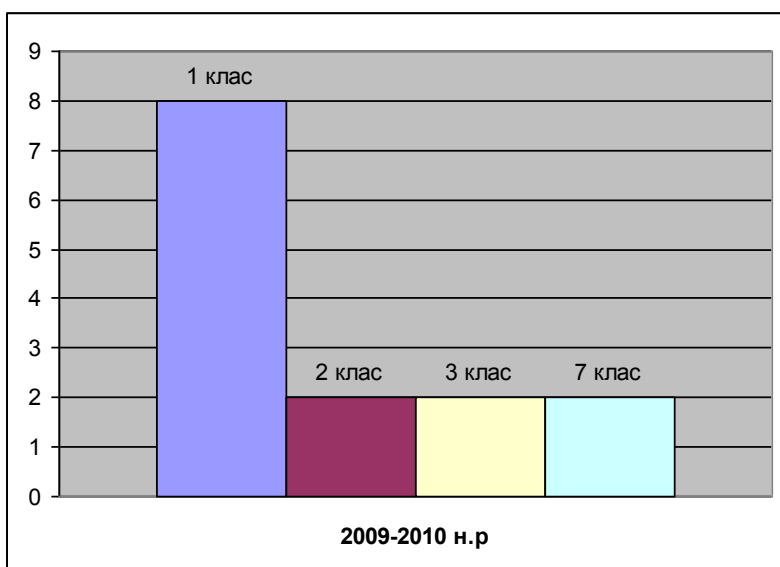
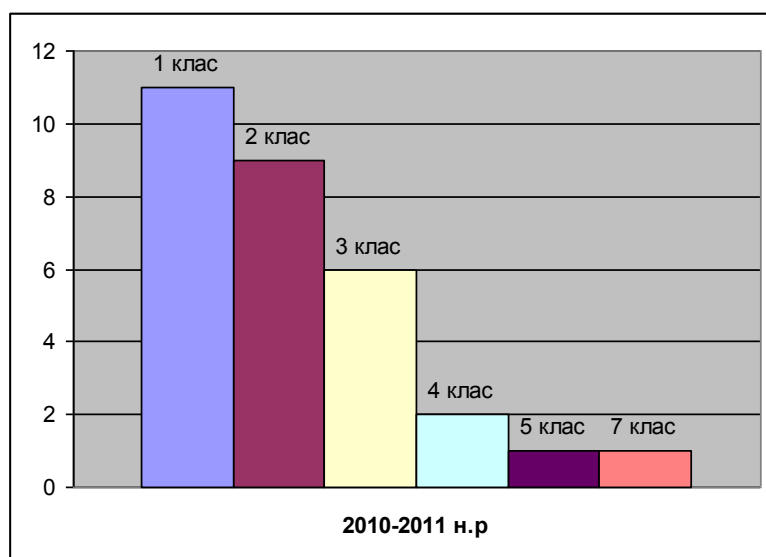
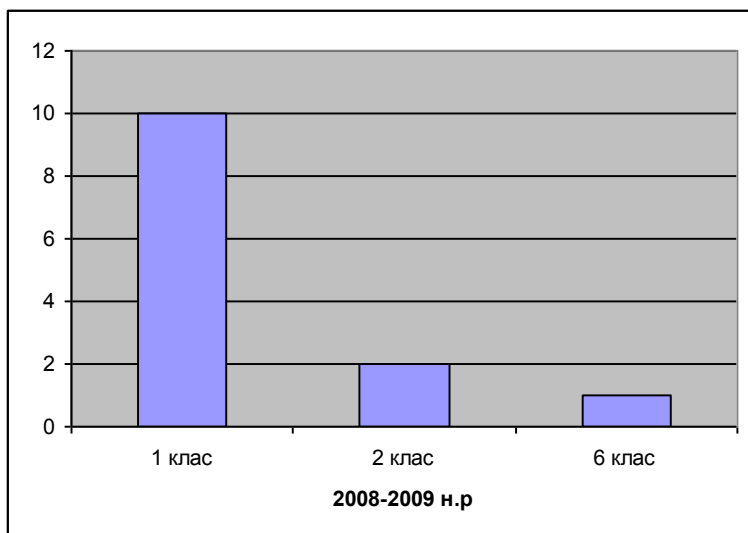

Учениці 2 – В класу
(вихованці Дитячого Будинку
«Гніздечко»: Мошковська Майя
та Суслowa Таїсія

*Усміхнуся всім навколо
Небу, сонцю квітам, людям.
І тоді обов'язково
День для всіх веселим буде.*

Навчання дітей з дитячого будинку «Гніздечко» у загальноосвітній школі № 35

Держава виділяє на утримання дитини в дитячому будинку більше 100 тисяч гривень на рік. Даний проект сприяючи адаптації дітей дитячого будинку до соціуму, збільшує шанси на усиновлення дітей вище вказаної категорії. За 2008-2009 та 2009-2010 навчальні роки були усиновлені:

- ▶ Міхалуца Світлана, учениця 1-Г класу, яку усиновила сім'я з Італії.
- ▶ Корольов Антон та Корольова Анна, учні 1-Г класу, про яких опікується бабуся Корольова Ніна Андріївна.
- ▶ Архіпов Віталій Сергійович, учень 1-В класу, якого усиновила сім'я Ходацької Оксани Миколаївни із с. Вербка Крижопільського району.
- ▶ Матросова Даніела Дмитрівна, учениця 1-Б класу, яку усиновила сім'я з Італії.
- ▶ Фурман Дмитро Олександрович, учень 2-Б класу, якого усиновила сім'я з Італії.
- ▶ Фурман Анна Олександрівна, учениця 7-А класу, яку усиновила сім'я з Італії.
- ▶ Амір Віктор Станіславович, учень 3-Г класу, якого усиновила сім'я Філоненко Лесі Вікторівни із м. Вінниці.
- ▶ Завертанна Олена Олександрівна, учениця 2-Б класу, яку усиновила сім'я Завертанного Олександра Володимировича із м. Вінниці.

Отже, наша держава залишить у своїй скарбниці 900 000 грн., які підуть на допомогу іншим “пташеняткам”

За статистикою діти, що зростають у сім'ях менше здійснюють правопорушень та злочинів.

Навчаймося добра, як вчать мови діти,
Щоб потім все життя його творить святе.
Плекаймо крізь роки троянди ніжні й жито,
Тримаймо у серцях, як сонце золоте.
Даруймо для людей погожі дні весняні,
Щоб щедрим садом вік святився небокрай,
Щоби беріз пісні лунала до нестями
І повнився добром наш дім і рідний край.
Лікуймо наші душі зачерствілі,
Несімо правди непогасний стяг –
І кривда в нашу долю не поцілить.
Є ще спасіння від недуг людських,
Джерела віднайдемо лиш цілющі...
Мов подорожником торкнімося до них
Й добром розквітнуть, просвітлюють душі.
Скропімо серце щире, не черстве
Людського милосердя еліксиром,
Воно, хоч кволе, знову оживе,
У справедливість й людяність повірить.

IV. Моє серце відкрито для добра

*Не говори про доброту,
Коли ти нею сам не сяєш,
Коли у radoцax витаєш,
Забувши про чужу біду.
Бо доброта, не тільки те,
Що обіймає тепле слово.
В цім почутті така основа,
Яка з глибин душі росте,
Коли її не маєш ти,
То раниш людяне в людині.
Немає вищої святині,
Ніж чисте саяво доброти.*

Благодійність і милосердя завжди були притаманні нашому народові. Цілком природним і закономірним вважалося допомогти знедоленому, нещасному, поділитися шматком хліба з голодним, дати притулок бездомному, захистити старого і немічного, порятувати хворого чи каліку, захистити скривдженого.

Милосердя й доброта — як два крила, на яких тримається людство. Чи втратило сьогодні свою цінність милосердя? Чи не звівся його широкий зміст до поняття «дрібна милостиня»? Чи є поряд із нами люди, які потребують допомоги?

В Україні мешкає близько двох мільйонів самотніх людей. Майже двісті тисяч із них не здатні подбати про себе. П'ятнадцять тисяч самотніх живуть у будинках-інтернатах. Усіх цих людей поєднує одне — немічність.

Понад мільйон наших земляків живе нині у злиднях. Близько тридцяти тисяч із них не мають гідного житла. Сімдесят тисяч громадян нашої держави змушені існувати на мізерну пенсію. Ці сумні цифри лякають. Проте вони — правда життя, яку ми маємо знати і намагатися змінити на краще.

Мабуть, важко уявити, що люди можуть страждати не лише від хвороб або бідності. Душевний біль може спричинити і холодна байдужість оточуючих; непривітність. І як образливе слово може поранити душу, так привітне слово може зцілити її.

Лікування добротою потребують не тільки фізично немічні або самотні, але й здорові люди, в яких душа черства й глуха до чужого горя. Лікування милосердям потрібне і тим, хто залишається байдужим до несправедливості та чужого горя.

У старовину церковні дзвони використовували не лише для сповіщення прихожан про початок чи закінчення богослужінь. Дзвони збирали громаду. У них били на сполох під час пожежі або ворожого нашествия, збирали місцеву громаду для надання спільної допомоги родині вдовиці або сиріт.

Сьогодні церковні дзвони також б'ють на сполох, закликаючи нас до Милосердя і Доброти. Бо тільки ці вічні цінності роблять нас справжніми людьми. Будьмо милосердні. Озернімось навколо. Поряд із нами мешкають люди, які потребують допомоги. Тож не відкладаймо добродійність на потім. Нині, сьогодні, саме зараз! Бо завтра, можливо, буде пізно!

Народне прислів'я каже: «Дерево славиться плодами, а людина – добрими справами».

«На мою думку, добро це те, що примножує добро, прокладає шлях справедливості, до якої прагнуть люди у всі віки. А недобрий, несправедливий вчинок лишається у нашій душі, роз'їдає її, як іржа, справляє на оточуючих негативний вплив. Треба утримувати себе від поганих вчинків, лихих намірів. Знаю, що це важко. Зло довго не забувається і народжує зло. Як же ж цього уникнути? Я багато міркувала над цим. Думаю, що самовиховання і самоконтроль можуть допомогти сучасному підлітку. Давня мудрість вчить: «Не роби того іншому, чого не хочеш, щоб тобі робили». Тоді на душі завжди буде легко, світло.

Чи варто ж вихвалитися добрими справами? Я вважаю, що ні! Їх треба просто робити. Тоді ніхто і ніколи не скаже, що день, життя прожиті марно.»

Із твору – роздуму за темою:

«Добрі справи», учениці 9 - Б класу Кальницької Діани

Наша школа вперше гостинно відкрила свої двері в 1986 році. З року в рік (майже чверть століття) поріг нашого навчального закладу переступають талановиті, здібні, винахідливі хлопчики та дівчатка, які спільними зусиллями намагаються зробити кожен день у школі цікавим, різноманітним, незабутнім, неповторним, а головне, наповненим добрими і милосердними справами. Добрі справи, вчинки об'єднали учнів ЗОШ № 35 у громадське об'єднання «РОДИНА», у якому учні, учителі та батьки школярів рівноправні, організовані, демократичні, ініціативні, натхненні, активні.

Добрі вчинки завжди об'єднують не тільки людей однієї вікової категорії, вони чудовим чином зв'язують всіх людей світу. В душі у таких

людей жевріє вогник, який ніби випромінює гасло: «Добрі справи – це наше життя!»

Для того, щоб зробити добрий, світлий вчинок, не обов'язково здійснювати величезні подвиги.

Обернімося. Бачите, навколо нас є багато людей похилого віку, які потребують піклування молодого покоління. А скільки засмічених вулиць і парків, які треба прибрати, озеленити.

Замість того, щоб безцільно гаяти дорогоцінний час (наприклад, біля монітора у «Контакті»), можна забрати молодшу сестричку з дитячого садка, сходити до крамниці, прибрати у квартирі, помити посуд, винести сміття. Таким чином, ти допомагаєш своїй мамі, яка може відпочити після робочого дня. І з цього теж починаються добрі вчинки.

Будь – яке суспільство об'єднує колективна праця. Ми більше пізнаємо один одного працюючи і спілкуючись. Дитяче серце широко відкривається назустріч іншому серцю, коли поряд працює друг. Учні школи люблять суботники (Додаток № 1).

Суботники та санітарні дні – це прибирання і озеленення класних кімнат, чергування по школі, ремонт підручників та художніх книжок, збір макулатури, фарбування ажурного металевого паркану навкруги клумб тощо.

А допомога літнім людям? (додаток №2). Біля 45 учнів (це члени трьох

гуртків: «Вічний уклін», «Служба 911», «Клуб психологічного спілкування») задіяні в допомозі самотнім ветеранам війни. Діти допомагають стареньким дідусям і бабусям не почуватися самотньо, ходять по магазинах, допомагають по господарству. Таким чином, їх серця відкриваються для добра, і шляхетна справа їх об'єднує.

Не говори про доброту, коли ти сам нею не сяєш .

Коли у радощах витаєш, забувши про чужу біду.

Бо доброта не тільки те,

Що обіймає тепле слово,

В цім почутті така основа,

Яка з глибин душі росте..

Моя школа – школа добрих справ, та гарних манер.

У поза минулому навчальному році наші вчителі презентували у Всеукраїнському конкурсі свій соціальний проект «Зігріємо дитячу душу полум'ям наших сердець», де розповідали про те, як у стінах нашого закладу вже третій рік поспіль навчаються діти з міського дитячого будинку «Гніздечко». Таких «пташенят» з «Гніздечка» у нас 24, вони навчаються у різних класах: 7 діток – у других, 9 – у третіх, 4 учні в четвертому, 2 - у п'ятому , 1 – у шостому , 1– у дев'ятому (Додаток №3).

Додаток № 4

Скажемо відверто, навчатися поряд з «пташенятками» іноді не просто. Не просто гратися з ними на перервах... Я не можу стримувати сльози.... Я зараз інакше дивлюсь на своїх батьків. Як добре, що вони у мене є!..

Цей проект став фіналістом Всеукраїнського конкурсу «Добро починається з тебе» (Додаток № 4). Кожного ранку пасажирське авто привозить до ганку нашої школи маленьких хлопчиків та дівчаток (Додаток № 5). Яке ж серце не розкриється назустріч тим, хто зараз прощається з вихователями з «Гніздечка»?

«Моя школа – школа гарних манер». Так можна сказати лише тоді, коли в школі немає штовханини, шарпанини, образ, зла і насильства.

Три роки наш заклад (серед 5 інших шкіл у Вінницькій області) бере активну участь у Всеукраїнському проекті «Школа проти насильства», а ще в школі діє довготривала акція «Школа без насильства». Учасниками є всі школярі, а організатори – члени гуртка «Ми і закон» (керівник Вельгус Г. В), диктори і

кореспонденти шкільного радіоцентру «Шкільний радіоцентр» (керівник Демянчук Т. О), юні журналісти шкільного видання «35 канал» (керівник Уркаєва Н. М.), члени гуртка «Психологічного спілкування» (керівник - практичний психолог школи Клименко Н.А), шкільна служба розв'язання конфліктів «Медіатори». У рамках акції проходять: просвітницька робота серед однолітків, усні журнали, виховні заходи, індивідуальні зустрічі на тренінгах з тими учнями, яким поки що складно бути добрими. Віримо і бачимо: «Добро врятує світ!»

Додаток №5

«Добро спішіть творити, люди!»

17 вересня 2011 року члени загону юних пожежників «Іскра» (керівник Галан Н. Є.) поїхали у будинок культури вінницьких рятувників, щоб привітати їх з професійним святом (Додаток № 6). А ми скажемо вам по секрету, що у членів загону ДЮП вже готова агітаційна програма, яка допоможе школярам – глядачам уникнути не тільки пожеж, але й інших неприємностей.

У червні 2011 року танцюристи з данс – клубу «Голівуд» давали черговий благодійний концерт для дітей, що відпочивали у нашому пришкільному таборі (Додаток № 7). Музика, граційні рухи, яскраві сценічні костюми і посмішки.

Чесно кажучи, кожна шкільна справа спрямована на позитив, на добро. Вона націлює дії дітей на те, щоб вони не заподіювали шкоди іншим людям, ставилися з любов'ю і повагою до своїх батьків, близьких, друзів, оточуючих; допомагати скривдженим і нужденним, не були злостивими, заздрісними та жадібними, дбали не тільки про себе, а й про інших, творили добро.

V. Виховання чуйності і доброти

Про необхідність виховання в дітей із малих років почуття доброти переконливо писав у своїх творах В.О. Сухомлинський. Він підкреслював, що дитинство для дитини є природною школою сердечності. Це одне з найскладніших і найтонших вихованих завдань сім'ї школи. Ви покликані облагородити серце своєї дитини, одухотворити його поривання і бажання вищою людською красою – чуйністю, співчутливістю. З перших днів свідомого життя людині треба пам'ятати, що вона стане не тільки творцем матеріальних і духовних цінностей, а й сином чи дочкою старанних батьків, чоловіком, батьком.

Письменниця Тетяна Тесе описує такий випадок. Навесні, коли пішов лід на річці, хлопчик років восьми захотів погратися в «капітана» і скочив на крижину. Але крижина розкололася, тріщина ставала все ширшою, а «капітан» зі страху заревів. Хлопчики, що були на березі, розгубилися, тупцями на місці. І ось, поки дорослі бігли до річки, хлопчик років чотирнадцяти скочив на крижину з «капітаном», схопив його в обійми і через хвилину вже стояв разом із ним на твердому ґрунті. Усе це трапилося миттєво. Презирливо оглянувши хлопчика, що продовжував плакати, його рятувальник сплюнув крізь зуби і пішов не оглядаючись... Одна з жінок, що була на березі, пізнала в герої Толіка – першого хулігана в їхньому дворі.

«Не можу вибачити собі, – зауважує Тетяна Тесе, – що не наздогнала цього Толіка, не поговорила з ним, але я глибоко переконана, що в душі «першого хулігана в дворі» під товстою корою грубості пустоців живе, як джерело, чиста сила відваги і доброти, яка вштовхнула його на цей вчинок».

Родина – це природний осередок найглибших людських почуттів, де дитина засвоює основи моралі серцем і душею, коли розвиваються почуття доброти, чуйності, любові до всього живого. Батьки – головні природні вихователі дитини. Основний чинник у формуванні особистості – це

виховний клімат сім'ї. Рідна домівка – не тільки місце притулку, дах над головою, а й родинне вогнище, місце захисту від життєвих негараздів.

Був у матері єдиний син. Одружився він з дівчиною небаченої краси, привів її у рідний дім. Незлюбила невістка свекрухи, сказала чоловікові:

"Нехай не заходить мати в кімнати, посели її в сінях". Поселив син матір у сінях. Боялася мати показатися злій невістці на очі. Як тільки йшла невістка через сіни, мати ховалася під ліжко.

Та й цього невістці було мало. Каже вона чоловікові: "Щоб і духом матері не пахло в домі! Пересели її в сарай". Переселив син матір у сарай. Тільки вночі виходила вона із свого притулку.

Відпочивала одного разу молода красуня під яблунею й побачила, як мати вийшла з сараю. Розлютилася дружина, прибігла до чоловіка: "Якщо хочеш, щоб я жила з тобою, убий матір, вийми з її грудей серце і принеси мені".

Не здригнувся син, заворожила його небачена краса дружини. Каже він матері: "Ходімо, мамо, покупаємося в річці. Йдуть до річки берегом. Спіткнулася мати об камінь. Розсердився син: "Що ти, мамо, спотикаєшся? Чому під ноги не дивишся? Так ми до вечора ітимемо".

Прийшли, роздяглися, купалися. Син убив матір, вийняв з грудей серце, поклав на листок, несе. Тріпоче маленьке материнське серце.

Спіткнувся син об камінь, упав, ударився коліном. Упало гаряче серце на гостру скелю, закривавилось, стрепенулося і прошепотіло: "Мій рідний, чи не бол-че ти вдарився?"

Заридав син, схопив материнське серце, вернувся до річки, уклав серце в розтерзані груди, облив гарячими слізьми. Зрозумів він, що ніхто і ніколи не любив його так палко, віддано і безкорисливо, як рідна мати.

І такою величезною і невичерпною була любов материнська, таким глибоким і всесильним було бажання материнського серця бачити сина радісним і безтурботним, що ожило серце, закрилися розтерзані груди, встала мати й пригорнула кучеряву голову сина до грудей. Не міг після цього син повернутися до дружини-красуні, осоружною стала вона йому. Не повернулася додому і мати. Пішли вони вдвох степами і долинами, вийшли на широкий простір і стали двома високими могилами.

Таку легенду, шановні батьки, створила народна мудрість. І не даремно.

Синівська вдячність... Скільки гірких дум і скорботних хвилин переживають материнське і батьківське серця, почувавши, що син або дочка байдужі, безсердечні, що вони забули про все добре, зроблене для них матір'ю і батьком. І немає більшої радості для людини, яка відчуває наближення приємного свого життя, ніж радість, джерело якої - любов і вдячність дітей...

Помиляються ті батьки, які думають, що доброта і чуйність – природжені почуття. Ні, це не так. Дитину потрібно вчити робити добро.

Часто ми буваємо свідками незрозумілого факту: в хорошій працьовитій сім'ї, де батьки душі не чують у дітях, годують, одягають, пестять, діти іноді виростають байдужими, безсердечними. На перший погляд це здається парадоксальним. Але ніякого парадоксу тут немає: так буває тому, що дитина знає лише радощі споживання, які не можуть самі собою розвинути почуття доброти і чуйності. Вони виникають тільки тоді, коли ми формуємо

моральний досвід. Тобто вправляємо дітей у добрих вчинках, прилучаємо їх до вищої людської радості — радості творення добра для інших людей. Тільки це, воістину безкорисливе і тому справді людське переживання, є силою, що облагороджує юне серце.

Для нас, педагогів, велика радість бачити, як у дітей розвивається усвідомлення того, що втомлені мати і батько потребують відпочинку. А тиша, спокій, чистота і краса в хаті — це те, що дає потрібний відпочинок і радість. Діти не тільки розумом, а й серцем відчують, що їх погана поведінка, неміцні знання завдають болю матері і батькові. «Мені треба вчитися добре, — каже Галинка, — бо у матері хворе серце». Дитині хочеться, щоб мати була спокійна. Вона знає, що своєю працею допоможе зберегти серце матері. Прагнення маленьких дітей принести матері і батькові радість пробуджується лише тоді, коли дитина уже раніше на чомусь іншому зазнала радощів творення добра для батьків.

«На жаль, часто дорослі дуже довго вважають своїх дітей беззахисними крихітками, не здатними про когось потурбуватись» — пише О.Я.Савченко і наводить такий приклад:

«Ідуть вулицею бабуся з внучкою. Раптом дощ. Бабуся знімає з себе кофту, хустину, вкриваючи Оленку-другокласницю. А вона все це сприймає як належне. Забігли у під'їзд. Онука сухенька, а в бабусі поприлипало до ніг мокреє плаття.

- Ой, бабусю, яка ти смішна! — вигукує дівчинка.

От і вся реакція на бабусину турботу».

Хочеться зауважити, що коли ми оцінюємо вчинки дорослих, то обов'язково хочемо зрозуміти: навіщо, чому, чим керувалася людина?

Так само, сприймаючи навіть і добрі вчинки своїх дітей, варто час від часу спробувати проаналізувати їх мотиви, тому що іноді можна помилитись, оцінюючи їх вчинок тільки за зовнішніми проявами.

Дочка моєї знайомої щоденно купувала молоко і хліб старенькій бабусі, що жила поруч. Батьки тішилися і хвалили дитину, а дівчинка із задоволенням усе сприймала. А через деякий час Іринка купила собі нову іграшку.

- Звідки вона в тебе? – запитали батьки.

- А мені бабуся щодня платила за те, що я їй купляла продукти, - спокійно і задоволено відповіла дочка.

- І тобі не соромно? – розгублено запитала мати.

- А чому мені має бути соромно, хіба я даремно трудилась?

Яка ж ціна такої доброти?

Особливу увагу слід звертати на розвиток у дітей любові до природи. Робота на присадибній ділянці, у саду, вирощування кімнатних рослин, догляд за тваринами стимулюють становлення почуття любові до всього, що потребує людської допомоги і захисту. Людина, у якої не сформовані добрі почуття до природи, не буває, як правило, доброю до людей.

Пам'ятайте, шановні батьки, що виховання чуйності і доброти здійснюється перш за все в батьківському домі. Тепла, дружня атмосфера в сім'ї, уважне й турботливе ставлення її членів один до одного і до людей взагалі, цілеспрямованість впливу батьків сприяють формуванню людини, яка готова робити добрі справи і цінувати добро, зроблене для неї.

І ще. Які б моральні якості ви не хотіли виховати у дітей, всі вони мають у своїй основі прекрасну людську властивість - відчуття того, переживає

інший не тільки в хвилини радості, а й у хвилини смутку, болю, самотності... Саме в цьому джерела доброти.

Інколи в нас закрадається думка і постає питання: яка вулиця веде до храму? Де той шлях до правди і добра, яким треба йти кожному?

На це запитання публіцист Ігор Золотухін відповів так: «Ця вулиця проходить через душу кожного з нас, і той храм, храм добра, правди і любові, кожен повинен будувати в собі, вимітаючи зі своєї душі зло і брехню, які вгніздилися в ній і руйнують її».

Якби кожна зла людина зробила на одну злу справу менше, а кожна добра – на одну добру справу більше, наскільки світлішим стало б наше життя. Тому я закликаю вас бути добрими, людяними, милосердними, терплячими, нехай не черствіють ваші душі в щоденних клопотах, бережіть свої серця і серця дітей від усього злого.

Прошу пам'ятати, що князь Володимир Мономах у своєму «Повчанні дітям» закликав:

- ✓ не забувайте убогих, подавайте сиротам, захистіть вдову;
- ✓ не майте гордощів у своєму серці, старших шануйте;
- ✓ не проминіть ніколи людину, не привітавши її, і добре слово мовте;
- ✓ на світанні, побачивши сонце, з радістю прославте день новий і скажіть: «Господи, додай мені літа до літа, щоб честю й добром виправдав життя своє».

VI. «Юні вісники добра»

(благодійні акції школярів)

Акція - (з лат. асііо - дія) Дія, вчинена для досягнення якоїсь мети.

Благодійність - добровільна безкорислива діяльність фізичних або юридичних осіб спрямована на допомогу людям, які потребують соціальної підтримки й захисту. Проявами благодійності є меценатство і спонсорство. Благодійність виникає тоді, коли особа, група осіб, організація, суспільство переймається турботами і стражданнями інших. До благодійності спонукають також моральні засади, усвідомлення громадської солідарності, патріотизму, отримання податкових пільг. Благодійна діяльність має давню історію. Найпростіша форма - подання милостині жебракам. У Біблії є чимало приписів щодо необхідності допомагати бідним, удовам, сиротам, чужоземцям. Із постійних нагадувань про це випливає висновок, що ізраїльтяни не часто керувались цими настановами. Язичницька античність також не знала благодійності. Створення фондів для допомоги багатодітним біднякам та опікування сиротами в епоху стародавнього Риму нічого спільного з благодійністю не мало. Це було намагання інспіраторів запобігти зменшенню кількості вільного населення. Християнська благодійність чиниться заради блага та спасіння душі. Під егідою Церкви від IV ст. створювалися богодільні у вигляді сирітських домів, притулків для виховання дітей і мандрівних прочан тощо. Християнська благодійність базується на ідеї про те, що бідним належатиме Царство Небесне. Церква закликала своїх вірних надавати нужденним матерям допомогу. Існування організованих Церквою притулків забезпечувалося привілеями, зокрема імператорськими. У середні віки західній Європі благодійністю займалися переважно монастирі, при яких утворювали рухомі й нерухомі фонди. У середині XIX - на початку XX століття виникають міжнародні

благодійні організації. Наприклад Армія спасіння, «Рота Інтернешнл» - найбільша нерелігійна благодійна організація, основною метою якої є сприяння громадсько-корисної праці на місцевому та міжнародному рівні, боротьба з голодом, хворобами й неписьменністю.

З часів Київської Русі Церква наголошує на Євангелієвських заповідях із закликом піклуватися про бідних, слабких і вбогих. При церквах влаштовувалися богодільні, будинки для нужденних прочан тощо. У XVI-XVII столітті характерною формою українських богоділень були шпиталі, де надавали притулок бідним, калікам, старим воїнам. Такі заклади засновували приватні особи церкви, монастирі, ремісничі цехи.

В СРСР була визнана непотрібною трактувалися як один із засобів маскування «експлуататорської природи буржуазії», її змінила державна система охорони здоров'я та соціального забезпечення, що більш-менш забезпечувала мінімальні потреби людини та відзначалася усіма вадами формального державної бюрократичного, підходу до підтримки нужденних.

У сучасній Україні почалося розширення кола осіб, які представляють уразливі верстви суспільства. Це люди похилого віку, безробітні, мігранти, інваліди, хронічно хворі, особи, які перебувають за межами бідності, жебраки та інші.

На теренах України засновано чимало благодійних фондів та організацій. Порядок створення, реєстрації та діяльності цих організацій регулюється Законом України «Про благодійництво та благодійні організації» (1997 році). Зокрема у Києві діють понад 4000 благодійних організацій різного профілю, спрямування призначення. Практикується приватна благодійна допомога. Благодійність може бути одним із засобів соціальної реабілітації нужденних громадян, зменшення гостроти соціальних та політичних проблем.

Благодійні акції учнів ЗШ №34
за 2010-2011 н.р.

1. **«Моє місто чисте та прекрасне»** (акція присвячена до дня міста).
Учні нашої школи прибирали територію біля школи та розклеювали вітальні листівки у мікрорайоні.

2. **«Шануймо наших рідних»** (акція до дня людей похилого віку). Учні школи, а зокрема 8-10 класів надавали посильну допомогу: похід за покупками, прибирання оселі та двору (у приватній місцевості) самотнім та пристарілим жителям мікрорайону.

3. **«Вдячність і шана Вам»** (акція до дня вчителя) кожен клас опікує одного з вчителів-пенсіонерів нашої школи, які уже не працюють. Діти вітають їх зі святом, запрошують на святковий концерт, таким чином підтримуючи цих вчителів постійний зв'язок зі школою.

4. **«5 картоплин»** (благодійна загальноміська акція). Щороку учні нашої школи залюбки приймають участь у цій акції. Вони приносять овочі та фрукти, які потім віддають малозабезпеченим пенсіонерам, пристарілим та самотнім жителям нашого мікрорайону.

5. **«Подарунок від Святого Миколая»** (акція до дня Св. Миколая 19 грудня) учні виготовляють подарунки до свята та вітають дітей позбавлених батьківського піклування, інвалідів.

6. Наші учні регулярно відвідують дитячий будинок «Гніздечко». Вони спілкуються та граються з дітьми дитбудинку, а також дарують їм речі та іграшки, які власноруч виготовляють на уроках праці, а також

малюнки, які малюють на уроках образотворчого мистецтва. Дитбудинцівці дуже раді таким зустрічам та чекають їх з нетерпінням. Надалі планується співпрацювати з іншими дитячими будинками, зокрема Вінницького району.

7. Догляд за ветеранами Великої Вітчизняної війни мікрорайону. Наші діти постійно підтримують зв'язок з ветеранами ВВв у нашому мікрорайоні. Вони вітають ветеранів зі святом перемоги (9 травня), визволення Вінниччини та України від німецько-фашистських загарбників, запрошують ветеранів на святкові концерти та години спілкування.

8. «Подаруй книгу» (акція до дня бібліотекаря). Учні та вчителі нашої школи радо приймають участь у цій акції, дарують художні книги, словники, довідники, підручники для поповнення шкільної бібліотеки.

9. Учні та педагогічний колектив школи завжди відгукуються на благодійні акції для надання допомоги хворим дітям школи, мікрорайону чи міста, а також на придбання обладнання для дитячих лікарень.

VII. Додатки

Заповіді Терези Калькуттської (мати Тереза)

1. Так, люди непослідовні, нерозумні й егоїстичні.
І все ж, люби їх!
2. Якщо ти робиш добро, люди звинуватять тебе в потаємній корисливості і себелюбстві.
І все ж, твори добро!
3. Якщо тебе супроводжує успіх, ти наживаєш уявних і справжніх ворогів.
І все ж, добивайся успіху!
4. Добро, зроблене тобою, завтра ж забудуть.
І все ж, твори добро!
5. Щирість і відкритість зроблять тебе уразливим.
І все ж, будь щирим і відкритим!
6. Те, що ти будував роками, може зруйнуватися в одну мить.
І все ж, будуй!
7. Люди потребують допомоги, але вони ж стануть дорікати тобі за неї.
І все ж, допомагай людям!
8. Віддай світу найкраще, що маєш, і натомість одержиш жорстокий удар.
І все ж, віддай світу найкраще, що в тебе є!

Настанови Матері Терези

- Любіть один одного, як Бог любить кожного з вас: сильною і особливою любов'ю. Нехай кожен буде милий з іншими; краще робити помилки з доброзичливістю, ніж дива - без неї.
- Плід тиші є молитва, плід молитви - віра, плід віри - любов, плід кохання - служіння, а плід служіння - мир.
- Якщо ви хочете бути щасливою родиною, якщо ви хочете бути святою родиною, віддайте свої серця любові.
- Бог не створював злиднів; їх створили ми. Перед обличчям Бога ми всі убогі.
- Ми не можемо робити великих справ, лише малі з великою любов'ю. Я вірю в малі справи, саме в них наша сила.
- Не дозволяй собі засмучуватися невдачею, якщо ти зробив все, що міг.
- У цьому секрет добра: спочатку воно слабке, але всемогутнім стає в кінці. Зло, навпаки, всемогутнє спочатку, але слабшає з часом.
- Будьте вдячні!.. Якщо ви цінуєте все, що дає вам Бог, Він не залишить вас.

Життя - це можливість, скористайся нею.

Життя - це краса, захоплюйся нею. Життя - це блаженство, вкуси його.

Життя - це мрія, здійсни її.

Життя - це виклик, прийми його.

Життя - це борг твій насущний, виконай його.

Життя - це гра, стань гравцем.

Життя - це багатство, не розтринькай його.

Життя - це майно, бережи його.

Життя - це любов, насолоджуйся нею сповна.

Життя - це таємниця, пізнай її.

Життя - це заповіт, виконай його.

Життя - це пісня, заспівай її до кінця.

Життя - це боротьба, стань борцем.

Життя - це безодня невідомого, спустишся в неї не лякайся.

Життя - це удача, лови цю мить.

Життя - таке прекрасне, не загуби його.

Життя - твоє життя, борись за нього!

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ

Ваша власна поведінка – найвирішальніша річ. Ви вважаєте, що виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте чи караєте її. Ви виховуєте її щомиті свого життя, навіть тоді, коли вас немає вдома.

А.С.Макаренко

Пам'ятка «Виховання чуйності і доброти»

1. Не рідше одного разу на місяць відвідуйте школу, дізнавайтеся про успіхи та поведінку своїх дітей. Радьтеся з класним керівником, як поліпшити родинне виховання.

2. Пам'ятайте, що для формування характеру дитини ваш власний приклад має надзвичайно велике значення.

3. Дотримуйтеся єдиних вимог до дитини всіх членів сім'ї.

4. Вимогливість до культури поведінки, до задоволення бажань дітей повинна стати певною традицією у сімейному вихованні дітей.

5. Із повагою ставтеся до одиноких людей, виявляйте милосердя до тих, хто потребує підтримки, вчіть цього своїх дітей.

6. Будь-які заборони висловлюйте тактовно, не ображаючи дитину.

7. Правильно оцінюйте вчинки дітей.

8. Особливу увагу звертайте на розвиток у дітей любові до природи. Людина, в якій не сформовані добрі почуття до природи, не буває, як правило, доброю до людей.

9. Пам'ятайте, що тільки тепла, дружня атмосфера в сім'ї, уважне і турботливе ставлення її членів одне до одного і до людей взагалі, цілеспрямованість впливу батьків сприяють формуванню людини, яка готова робити добрі справи для інших людей.

ПАМ'ЯТКИ ДЛЯ УЧНІВ

Це дуже важливо

1. Допомагай товаришеві, не очікуючи, коли тебе попросять; допомагай. Коли бачиш, що твоєї допомоги потребують інші.
2. Поважай старших! Поважай не тільки вчителів, батьків, а й усіх людей. Пам'ятай: кожен дорослий гідний поваги як трудівник, як людина. Не засмучуй дорослих своїми поганими вчинками.
3. Навчайся та працюй на совість. Не дозволяй собі лінуватися, не чекай, коли тебе змусять готувати уроки, примушуй себе сам.
4. Щодня роби хоча б одну добру справу. Будь чуйним: заспокой малюка, який плаче; пограйся з молодшим братом, сестрою; за невдачі підтримай товариша; допоможи мамі готувати обід або прибрати кімнату; переведи через перехрестя людину, яка потребує допомоги; допоможи людині похилого віку донести сумку з продуктами до житла; зроби закупівлю продуктів для інваліда.
5. Відпочивай і розважайся розумно, не заважаючи іншим працювати та відпочивати. Гуляючи містом, не галасуй, не кидай каміння, не зривай квіти, будь стриманим. Учись грати з товаришами, підкорятися загальним правилам гри.

Без цього не можна вважатися людиною!

1. Цілеспрямованість – основна риса характеру. Обрати мету життя потрібно так, щоб бути корисним для інших людей, розвинути свої сили здібності, щоб совість була чистою, а поведінка – гідною.
2. Працелюбність – передумова будь – якого успіху в житті. Лінощі – причина усіх негараздів.
3. Мужність – це вміння жити за сумлінням, говорити правду в очі, не боятися труднощів і зла. Це вміння за необхідності пожертвувати своїми інтересами заради інших людей.
4. Вимогливість до себе й самокритичність – це шлях пізнання себе й умова самоповаги. Право вимагати від інших має той, хто вимогливий до себе.
5. Людяність, співчуття, милосердя, взаєморозуміння, вміння прийти на допомогу всім, хто цього потребує. Без цієї риси людина не здатна ані на дружбу, ані на справжнє кохання. Нетерпимість до всього негативного в собі. Недоліки – мої найлютіші вороги.

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ ДОБРОГО УЧНЯ

◆ Люблю, шаную, і слухаю батьків моїх, бо вони мене годують, доглядають, до школи посилають і для мого добра стараються.

◆ Люблю, поважаю і слухаю мого вчителя, бо він розум мій просвіщає, вдосконалює і мене доброму і корисному навчає.

◆ Встаю рано, зараз же вмиваюсь, розчісуюсь, одягаюсь і Господу Богу молюся. Опісля молитви батькам кланяюсь, снідаю і йду до школи з великою охотою.

◆ Як до школи прийду, вітаюся з учнями і сідаю собі на призначене місце. В школі не пустую, не кричу, не плачу, сиджу тихо, дивлюся в книжку або на дошку і уважно слухаю все, що вчитель розповідає, роблю те, що мені робити велять.

◆ Зі школи не виходжу без потреби, в жодному місці не беру і не чіпаю того, що не моє, і нікому найменшої шкоди не роблю, а знайдене відразу віддаю.

◆ Не прозиваю нікого, не сварюся з ніким, кожну людину як самого себе люблю, а якщо хто мене образить, то на нього не гніваюся, відразу пробачаю.

◆ Не вимагаю того, чого забажаю, про все красенько прошу, не дають, то не кривлюся, бо що мені конче потрібно, то мої батьки придбають.

Рекомендації батькам

1. Виховує все: люди, речі, явища, але на першому місці батьки і педагоги.

2. Учити жити – це значить передати із серця в серце моральні багатства. І передає ці багатства той, хто з колиски пестить дитину, хто дбайливою рукою підтримує її перший крок, хто веде її за руку першою стежинкою життя. Це мати, батько і вчитель.

3. Виховання починається із дня народження.

Перше, із чого дитина починає пізнавати світ, - це ласкава материнська усмішка, тиха колискова пісня, добрі очі, лагідні обійми. З усього цього складається перше уявлення про добро і зло.

У сімейному вихованні вирішальну роль відіграє морально-політичне обличчя батьків.

Могутньою виховною та облагороджуючою силою для дітей сім'я стає тільки тоді, коли батько і мати бачать високу мету свого життя, живуть в ім'я високих цілей, що збільшують їх в очах дитини.

4. Турбота батька і матері про здорову сім'ю.

Справжня мудрість вихователя – батька, матері – в умінні дати дитині щастя дитинства – це спокійне домашнє вогнище.

5. Сім'я – це первинний колектив українського суспільства.

Чи відчуває дитина, що блага її життя – наслідок великої праці батьків, турботи люблячих її людей? Адже без них, без їхньої праці й турботи вона просто не могла б існувати. Тут криється велика небезпека – виростити людину егоїстичну, яка вважає, що головне – її особисті потреби, а все інше – другорядне. Є лише один шлях: учити дитину робити добро для нас, батьків, вихователів; учити дітей розуміти й переживати всім серцем, що вона живе серед людей і що найглибша людська радість – жити заради когось.

6. Готових рецептів сімейного виховання немає.

Є люди, здатні тільки родити, але не здатні по-справжньому народжувати. Повнокровна й гармонійна особистість народжується материнською і батьківською мудрістю. Народження людини – велике і важке діяння, щаслива і складна праця, яка називається вихованням.

На вокзале зимой заглянул я в буфет
-Выпить кофе... Людей было мало...
Вдруг за столик ко мне чуть подвыпивший дед
Не спросясь опустился устало...

Он в тряпье был одет... и наверно продрог
И дышал он простуженно, хрипло...
Было видно - прошёл он немало дорог
Опустился на дно... и не выплыл...

Что ж - вокзальных бичей нам хватает пока
Сколько видел я эту картину!
Чтоб не вышло чего , я ногою слегка
Чемодан от него отодвинул..

Он взглянул на меня, усмехнувшись сказал-
Не бойсь... Воровством не мараюсь!
- Хоть и стар я и сед, хоть и бедно одет,
- Но своими руками питаюсь!- Я такое видал!

- Мне старик говорил: - Ты во сне не увидишь подавно...
- Я войну всю прошёл, а потом столько лет
- Я в колхозе работал исправно..
- И детей народил, и жену схоронил

- Умерла этим летом старуха...
- Аккурат в сенокос, самый старший мой сын
- На поминки приехал - Петруха...- Помянули...
И начал мне сын говорить:-"Продавай-ка ты хату, мол, батя!

Будешь в городе жить, будешь внуков растить,
- Что тебе одному в этой хате"...
- Да и кум подсказал - коль зовут,что мудрить...
- Вообще продал я хату,скотину...

- И к зиме переехал к Петрухе я жить,
- Деньги сыну отдал, на машину...
-Так и жил бы у них, всё б с внучёнком гулял,
- Только нынче вот, этой зимою,

- То ли им надоел, то ли чем помешал,
- Только выгнал Петруха с женою...
- Я собрал барахло и к второму сынку...
- Принимай квартиранта мол, Паша...

- Да ты что, очумел?!! Посмотри как живу!
- Шёл бы к Зинке ты лучше, папаша...
- Я у дочери Зинки прожил три дня...
- Сколько бедной ей стоило нервов,

- Чтоб путевку достать и оформить меня
- В богадельню, в приют престарелых...
- Я ушёл, а куда? Сам не знаю пока...
- Не возьмут ведь Пашка с Петрухой...

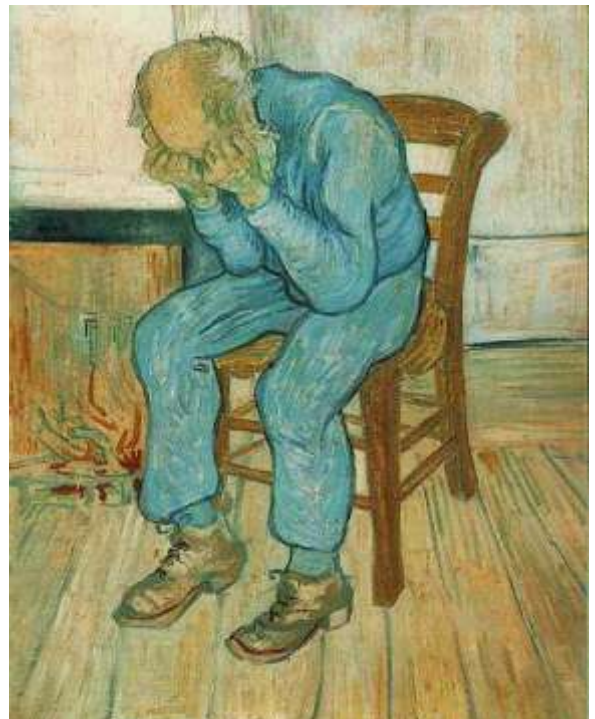
- Лишь одно хорошо - что такого греха
- Не увидела мать их старуха...
- Так и мыкаюсь я , и пугаю людей
- Что поделать с судьбиной-злодейкой...

- Ни кола, ни двора, ни жены, ни детей...
  - За душой ни гроша, ни копейки...
- И до боли мне вдруг стало жаль старика
- Ни за что терпит в жизни он муку!

Из бумажника я пару сотен достал
 Их неловко ему сунул в руку...
 Он взглянул на меня, и деньги в кулак
 Скомкал яростно , бросил их на пол,

И сказал - Ничего ты не понял...
 Сопляк! Отвернулся, и тихо
 заплакал...
 Люди -Люди!!!... Скажите...
 До чего ж мы дошли??

Что же с нами случилось такое???
 Что желая помочь - измеряем в рубли
 Остроту человеческой боли..

*****

Как к старикам наш мир жесток и скуп,
Но всё своё имеет отраженье...
Отец на скатерть проливает суп,
у сына и невестки - отвращенье.

Он слеп и глух, так непонятна речь,
Чтоб не сидеть с ним за обедом близко-
Решили посадить его за печь,
И пищу ставить в деревянной миске.

Но вот однажды их родной малыш.
Принёс в избу от дерева кусочек.
-А ну, скажи нам, что ты мастеришь?
Порадуй-ка родителей сыночек!

И мальчуган сказал такую речь,
Что в ней сумела истина открыться:
-Состаритесь, вас посажу за печь,
Я мастерю из дерева корытце.

Ирина Когольницкая

*****

Песчинки мы на этом Свете
У каждого своя Судьба
Творить добро в огромном Мире
За этим посланны сюда...

Твори добро на этом Свете
Твори и знай, что для тебя
День прожитый
без доброго деянья

Потерян будет в жизни навсегда
Его исправить может каждый
С улыбкою по жизни
нужно всем идти.

А человек с улыбкой доброй
Не сможет зла
другому принести...

Букет мимозы

В переходе, замерзая,
Со слезами на глазах,
Он цветок купить пытался,
В кулаке, зажав пятак.

Продавщица оскорбляла,
Обзывала, унижала,
А потом за пятак
Сломанный нашла цветок.

И дрожащею рукою
Старичок мимозу взял,
Он с униженной душою,
Тот цветок к груди прижал.

Он хотел жену больную
Тем порадовать цветком
Оказался в женский праздник
Он с одним лишь пятаком.

И от хамства, и от боли,
По щеке сползла слеза,
Мы б хотели лучшей доли,
Нам пускали пыль в глаза.

Из толпы один мужчина
Продавщицу пристыдил,
Бросив ей, рубли под ноги,
Все мимозы закупил.

Протянул цветы в корзине,
Торт, шампанское купил.
Он сказал: «Иди к любимой!»
И рукой глаза закрыл.

Не мое, но зацепило!
Душу всю перевернув
Так любовь здесь победила,
Двух мужчин объединив

VIII. Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту».
2. Закон України «Про загальну середню освіту».
3. Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти» (17.04.2002 №347/2002).
4. Указ Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності в суспільстві та утвердження здорового способу життя» (30.05.2002 №315).
5. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді (протокол Президії Академії педагогічних наук України від 01.06.2004 №1-7/6-98).
6. Програма «Основні орієнтири виховання учнів 5-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 17.12.2007 №1133).
7. Бойко В.В. Доброта в нас и вокруг нас /В.В.Бойко. - М.: Знание, 1988.
8. Кириленко Т.С. Вчинок добра // Основи психології / За заг. ред. О.В.Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 2006.
9. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. / 1976. – Т.1. – 654 с.
10. Шепель В.М. Технология морального возвышения / В.М. Шепель // Воспитания школьников. – 1989. - №1. – с. 3-10.
11. Позакласний час. – К.: «Освіта», 2011. - № 10.
12. Вихована робота в школі. – Харків: «Основа», грудень 2010. - №12 (73).
13. Вихована робота в школі. – Харків: «Основа», жовтень 2010. - №10 (71).
14. www.mon.gov.ua
15. www.vseodetyah.com.ua
16. www.ranok.com.ua
17. www.osnova.com.ua